

об'єднань на підприємства надзвичайно великий – від критичного сприйняття продукції і самого підприємства, її суспільної корисності – до бойкоту продукції й підприємства. Позитивним моментом діяльності названих об'єднань слід вважати підвищення соціальної відповідальності підприємств.

В Україні групи громадського тиску поки що знаходяться на етапі формування й вплив їх на конкурентоспроможність підприємств незначний. Однак реалії економічного життя свідчать, що нехтування цими силами може в майбутньому привести до зниження конкурентоспроможності тих підприємств, які вчасно не помітили їхньої появи й розгортання діяльності на ринку.

У значній мірі як реакція на діяльність груп громадського тиску, виникла сучасна технологія зв'язків підприємства з громадськістю – паблік рілейшенз (public relations). В Україні технології паблік рілейшенз лише зароджуються і явно недостатньо наукових досліджень та рекомендацій щодо їх реалізації з врахуванням ментальності населення.

Висновки.

1. Ефективне управління діяльністю підприємств в конкурентному ринковому середовищі вимагає чіткого розуміння економіко-організаційного змісту самого поняття конкурентоспроможності і чинників, які обумовлюють її стан.

2. Для ефективної конкурентної діяльності підприємства повинні володіти засобами оцінювання і забезпечення власної конкурентоспроможності. Проблема оцінювання і забезпечення конкурентоспроможності підприємства є надзвичайно складною й багатогранною. У зв'язку з цим процес управління конкурентоспроможністю підприємства

можна визначити як частково детермінований, який у значній мірі знаходиться під дією чинників стохастичного характеру. Рівень нестабільності конкурентної поведінки зменшується в умовах раціонального ресурсного забезпечення діяльності підприємства – як у структурному розумінні, так і в утилітарному.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Воронкова А. Э. Поддержка конкурентоспособного потенциала предприятия / А. Э. Воронкова, В. П. Пономарев, Г. И. Дибнис. — К. : Техника, 2000. — 151 с.
2. Друкер П. Ф. Задачи менеджмента в XXI веке : учеб. пособие / П. Ф. Друкер ; [пер. с англ.] — М. : Вильямс, 2000. — 272 с.
3. Карлоф Б. Деловая стратегия / Б. Карлоф. ; [пер. с англ.] — М. : Экономика, 1991. — 239 с.
4. Мазаракі А. А. Економіка торговельного підприємства: підруч. для вузів / А. А. Мазаракі, Л. О. Лігоненко, Н. М. Ушакова. — К. : Хрещатик, 1999. — 800 с.
5. Мескон М.Х. Основы менеджмента / М. Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури. ; [пер. с англ.] — М. : Дело, 1992. — 702 с.
6. Фатхутдинов Р. Конкурентоспособность: экономика, стратегия, управление / Р. Фатхутдинов. — М. : ИНФРА—М, 2000. — 312 с.
7. Шонесси О. Принципы организации управления фирмой / О. Шонесси. — М. : Бизнес-информ, 2000. — 296 с.
8. Экономическая стратегия фирмы / [под ред. А. П. Градова]. — СПб. : Спец. л-ра, 1995. — 173 с.

УДК 336.2+338.242

Тімарцев О. Ю.

ГАЛУЗЕВІ ТА РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ФІСКАЛЬНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВ

Узагальнено показники фіскальної ефективності податків. Проаналізовано галузеві та регіональні диспропорції в частині податкової віддачі і податкових втрат. Обґрунтовано методичні підходи до удосконалення визначення фіскальної ефективності податку на прибуток.

Ключові слова: фіскальна ефективність, податкова віддача, втрата, податок на прибуток.

Timartsev O.

THE BRANCH AND REGIONAL ASPECTS OF FISCAL EFFICIENCY OF INCOME TAX ENTERPRISES

The indexes of fiscal efficiency of taxes are generalized. The branch and regional disproportions are analysed in part of tax return and tax losses. The methodical going near the improvement of determination of fiscal efficiency of income tax is grounded.

Keywords: fiscal efficiency, tax return, loss, income tax.

Вступ. Реформування податкової системи повинно базуватись на принципі фіскальної ефективності, тобто формування дохідної частини бюджету на відповідному рівні, що забезпечить виконання державою своїх функцій; досягнення рівності по-

даткового тягаря. Рівна напруга між платниками, соціальна справедливість, стабільність і гнучкість – запорука ефективності податкової системи [1, с. 109].

Для визначення фіскальної ефективності податків використовуються різні терміни: податкове

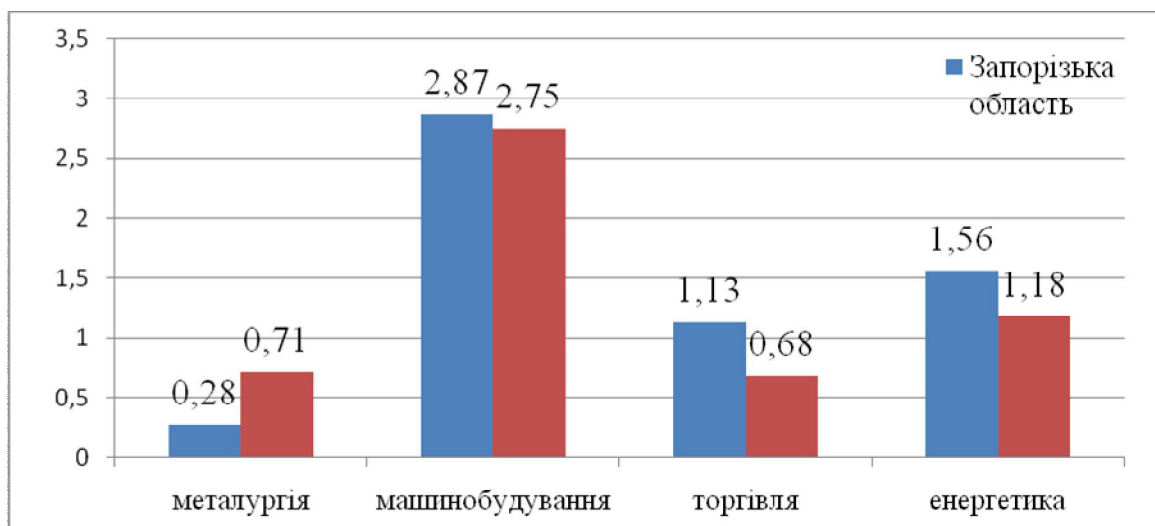
навантаження, податковий тягар, податкова віддача. Так Хайтова Т.А. розрізняє “фіскальне навантаження на економіку” (вимірюється часткою ВВП, що перерозподіляється через дохідну і видаткову частини зведеного бюджету) та “податкове навантаження на економіку” (або загальний рівень оподаткування економіки, або номінальний податковий тягар на економіку) (вимірюється часткою ВВП, що перерозподіляється через податкову систему держави). Реальний податковий тягар на економіку визначається як втрати економічної ефективності, зумовлені падінням виробництва і споживання оподатковуваних товарів нижче оптимального рівня, а також зменшенням ресурсів, що спрямовуються на виробництво приватних благ, внаслідок їх перерозподілу на користь виробництва суспільних благ [2, с.8]

Податкове навантаження розглядається Яровою Н.В. як кількісна характеристика (відображає рівень оподаткування у країні або рівень оподаткування окремих суб'єктів господарювання) та якісна характеристика (визначає вплив оподаткування на економіку в цілому, її окремі галузі та конкретні підприємства) [3, с.11].

них підходів до визначення фіскальної ефективності податку на прибуток підприємств.

Виклад основного матеріалу. Під фіскальною важливістю розуміють оцінку суб'єктів господарювання щодо рівня максимально можливих податкових зобов'язань по податках і зборах до бюджетів всіх рівнів від ведення господарської діяльності. У практичній діяльності податкових органів для забезпечення рівних умов бізнесу розраховують середню податкову віддачу по області як збір до зведеного бюджету до обсягу продаж [5, с.36]. На підставі цих даних розраховують питому вагу втрат від недосягнення середньогалузевої податкової віддачі у розрізі видів економічної діяльності по збору платежів до Зведеного бюджету.

За підсумками 2-го кварталу 2011 р. загальний рівень податкової віддачі по Запорізькій області склав 1,53 в. п. При цьому, як в цілому по області, так і в розрізі основних галузей економіки, забезпечено перевищення даного показника у порівнянні з середньоукраїнським рівнем податкової віддачі, в т.ч. по машинобудуванню – на 0,12 в. п., в торгівлі – на 0,45 в. п., в енергетиці – на 0,38 в. п., в харчовій промисловості – на 1,16 в. п. (рис. 1).

Рис.1. Податкова віддача з податку на прибуток по стратегічним галузям національної економіки, %

Славкова А. А. вживає термін «фіскальна справедливість» як підгрунтя визначення параметру фіскальної ефективності податку, ознаками якої є принцип достатності доходів у бюджеті держави і реальна платоспроможність платників податків [4, с. 125]. Адекватність фінансових відносин держави та платників податків сприяє утвердженню фіскального паритету. Таким чином, у науковій літературі активно ведеться дискусія щодо понятійного апарату, пов'язаного з фіскальною ефективністю. Утім не знаходить наукової оцінки практика визначення органами Державної податкової служби податкової віддачі та податкових втрат, у т.ч. з податку на прибуток.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування пропозицій щодо удосконалення методич-

Виключення складала лише металургійна галузь, рівень віддачі по якій становить 0,28 відс. проти 0,71 відс. по Україні. Низький рівень даного показника значною мірою спричинено задекларованими збитками ВАТ „Запоріжсталь” при отриманих доходах в сумі майже 4 млрд. грн. (57,7 відс. від загального доходу по галузі). Без врахування показників по ВАТ „Запоріжсталь” рівень податкової віддачі по металургійній галузі склав би 0,67 відс., що є наближеним до середньоукраїнського значення.

Внаслідок значного варіювання рівня податкової віддачі в межах регіону та по Україні, розрахункові втрати від недосягнення даних показників окремими підприємствами також різняться між собою (рис. 2).

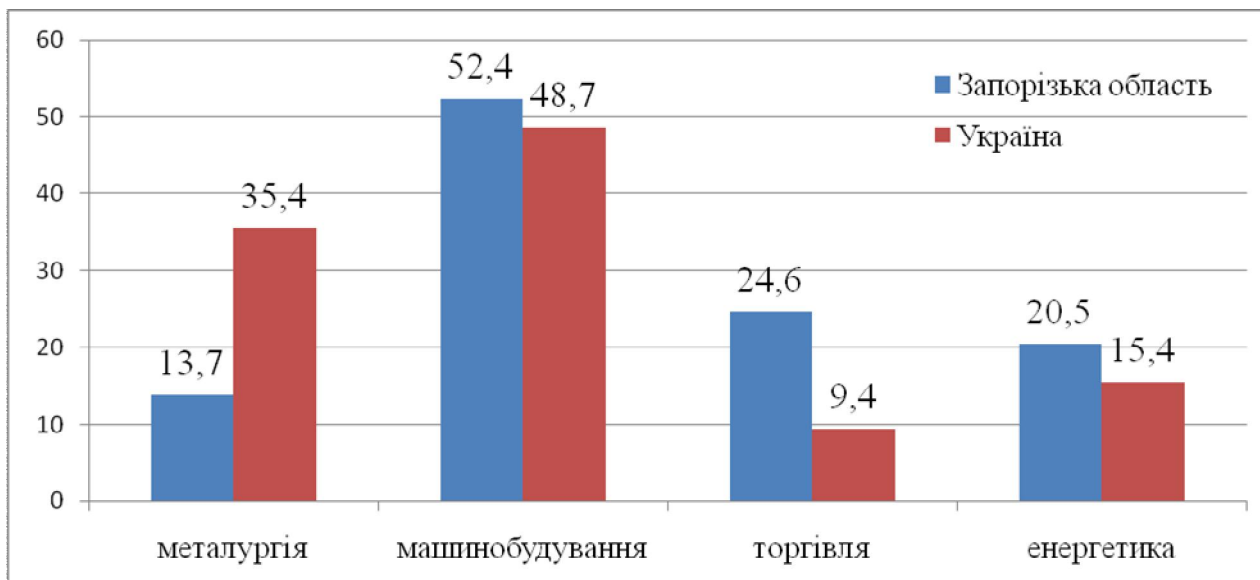

Рис. 2. Втрати з податку на прибуток від недосягнення середньогалузевої податкової віддачі, млн. грн.

Так, у сфері металургії умовні втрати від недосягнення середньообласного рівня віддачі складають 13,7 млн. грн., у той же час за умови досягнення показника по Україні додаткові нарахування могли б скласти 35,4 млн. грн., тобто більше ніж у 2,5 рази. Протилежна ситуація спостерігається в сфері торгівлі, де втрати від недосягнення середньоукраїнського значення податкової віддачі (9,4 млн. грн.), у 2,6 рази менше показника, розрахованого виходячи з середнього рівня по області (24,6 млн. грн.). Основними стратегічними та бюджетовизначальними галузями економіки Запорізької області є металургійне виробництво, машинобудування, торгівля та енергетичний сектор (рис. 3). Аналогічно значимими вказані галузі є для еко-

номії Донецької області, зокрема більшою мірою металургія та торгівля (рис. 4). Разом із цим, порівнюючи показники податкової віддачі в розрізі галузей (на підставі даних за підсумками 2010 р.), спостерігається їх суттєва невідповідність. Так,

рівень податкової віддачі в металургійному виробництві по Запорізькій області складає 0,70 відс., по Донецькій – 0,55 відс.; в сфері торгівлі – 0,77 та 1,01 відс. відповідно. Таким чином, при використанні усереднених показників податкової віддачі ігноруються такі фактори, як: географічне розташування виробничих потужностей підприємства, їх наближеність до природних ресурсів; наближеність до постачальників основних видів сировини, матеріалів та до споживачів виробленої продукції; наявність розвинутої системи транспортних шляхів, в т.ч. залізничного, морського, річкового сполучення тощо.

Не враховуються особливості попиту на продукцію, зокрема на міжнародному ринку; наяв-

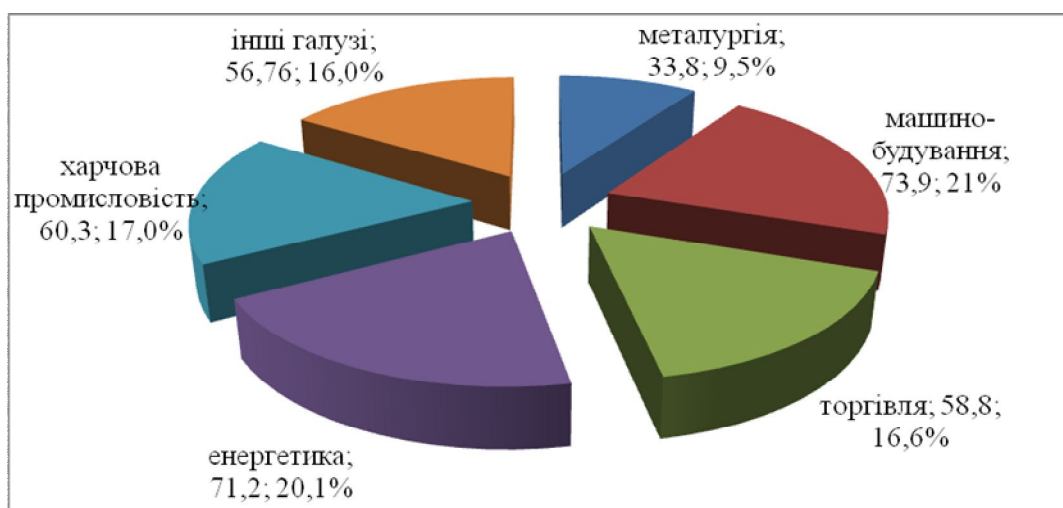
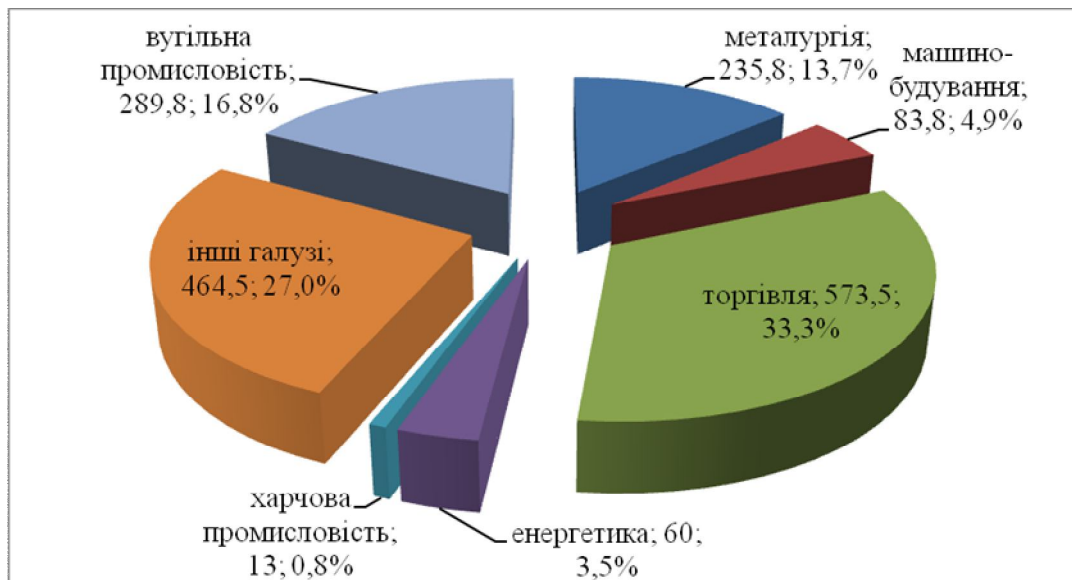

Рис. 3. Питома вага валових доходів та втрати від недосягнення середньогалузевої податкової віддачі по Запорізькій області за 2010 р., млн. грн.

ність ефективних обслуговуючих (допоміжних) галузей; рівень технічної оснащеності та технологічні особливості циклу виробництва; інвестиційний клімат регіону та політика регіональної влади; рівень конкуренції в межах окремого регіону тощо.

Рис. 4. Питома вага валових доходів та втрати від недосягнення середньогалузевої податкової віддачі по Донецькій області за 2010 р., млн. грн.

Висновки.

1. Проведене дослідження свідчить про некоректність застосування узагальнюючого середньоукраїнського показника для визначення недоліків адміністрування податку на прибуток та розрахунку умовних втрат внаслідок його недосягнення, оскільки вказаний показник не враховує об'єктивних чинників, які впливають на результати фінансово-господарської діяльності конкретних підприємств в межах певних регіонів, в тому числі визначають особливості формування витратної частини доходів бюджету.

2. Пропонується застосування середньогалузевих показників податкової віддачі в межах конкретного регіону, що дає змогу здійснювати об'єктивний та ґрунтовний порівняльний аналіз ефективності господарської діяльності підприємств, діючих в майже однакових умовах, виявляти схеми мінімізації податкових зобов'язань та, відповідно, резерви додаткових надходжень податку на прибуток у бюджет.

Перспективами подальших досліджень у даному напрямі є визначення фіскальної ефективності податку на додану вартість.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жукевич О. Ефективність податкової системи України: принципи оподаткування та напрями реформування законодавчої бази [Текст] / О. Жукевич // Вісник КНТЕУ. – 2009. – №2. – С.105-114.
2. Хайтова Т. А. Рівень оподаткування доходів підприємств та його вплив на їх економічну діяльність: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.04.01 [Текст] / Т. А. Хайтова; Наук.-дослід. фінанс. ін-т при М-ві фінансів України. - К., 2005. – 19 с.
3. Ярова Н.В. Податкове навантаження та його оцінка: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08 [Текст] / Н.В. Ярова; Ін-т економіки та прогнозування НАН України. — К., 2010. — 19 с.
4. Славкова А. А. Фіскальна ефективність податку з доходів фізичних осіб у системі прямого оподаткування України [Текст] / А. А. Славкова // Фінанси, облік і аудит. – 2009. – Вип. 13. – С. 122-130.
5. Покинтелиця В.М. Систематизація і оцінка ризиків адміністрування податків торговельних підприємств [Текст] / В.М. Покинтелиця // Торговля і ринок України. – 2011. – Вип.31. – Т.1. – С. 33-40.